

NEM LÉTEZŐ EMLÉKEIM ICA NÉNIRŐL, AVAGY RÖVID NÉPSZERŰSÍTŐ ÉRTEKEZÉS AZ EMLÉKEZET KÜLÖNBÖZŐ FAJTÁIRÓL

Megjelent A Bajza utcai Általános Iskola 70. és az Ének- és Zenetagozat 50. Évfordulójára kiadott Emlékkönyvben (2008)

Megkérdeztek, szeretnék-e írni az emlékkönyvbe Ica néniről. Első gondolatom az volt: szeretni szeretnék, de hogy jövök én ehhez. Igaz, hogy az ének-zenetagozat Ica néni által létrehozott alapító osztályában voltam, vannak képek rólam, és írástudó vagyok, ám emlékkönyvbe az írjon, akinek vannak emlékei. Nekem nincsenek. Hogy miért írok mégis?

1965-ben úgy fejeztem be a Bajza Utcai Általános Iskola ének-zene tagozatát, hogy kottát olvasni se tudtam. Nem tudom, tudott-e erről Ica néni, vagy már működött-e az egyetemi éveimbe is átnyúló képességem, amelynek révén számonkérésekkor általános intelligenciával (ez esetben jó hallással) pótoltam a pótolnivalóimat, de amikor valami nagyon fontos volt, vagy nagyon érdekelt, kívágtam a rezet. Csak arra emlékszem (ez az érzés felnőtt

koromig elkísért), hogy míg más iskolai Houdini-számaimra kimondottan büszke voltam, a megalapozott zenei képzettség hiánya önostorozó elégedetlenséggel töltött el és értetlenül álltam az áthághatatlan fal előtt, amely minden igyekezetem ellenére elválasztott az áhított tudástól.

1974-ben, 23 éves disszidensként Svédországban kaptam politikai menedékjogot – más néven, mint ami a Bajzás osztálykönyvekben állt annak idején. Másfél évtized múlva már svéd állampolgárként telepedtem le Spanyolországban. A névváltoztatásra még Magyarországon került sor a Belügyminisztérium engedélyével, mivel fiatal korom ellenére sokat publikáltam már az álnéven, amellyel "civilben" is azonosulni kívántam. A kérelemben nem szerepelt az a nagyon is a BM

tevékenységével összefüggő ok, hogy ha a komoly államellenes elemnek elkönyvelt bátyáméval megegyező vezetéknévemet használtam, a szerkesztők szóba se álltak velem, míg az álnévre szóló személyi nélkül nem tudtam hozzájutni a honoráriumhoz. A legszemélyesebb indokról a legközelebbi barátaim is alig tudtak: a BM által ránk rótt büntetések nagy részét elvivő bátyámmal és a közös elveinkkel vállalt politikai szolidaritástól függetlenül így szuggeráltam magamnak, hogy egy testet-lelket, gyerekkort elsorvasztó családi háttérről leszakadva lehet új életet kezdeni.

Ezzel a családi háttérrel akkor szembesültem először tudatosan, amikor Svédországban beiratkoztam egy felnőtteknek tartott szolfézs tanfolyamra. Motiváltságom ellenére a testem pontosan úgy reagált, ahogy annak idején az iskolában: mintha álomkór tört volna rám. Ugyanekkor olvastam egy újságcikkben, hogy az aktívan vagy passzívan elsajátított, ám a tudatos emlékezetből kiesett ismeretek hipnózissal előhozhatók a tudatalattiból. Találtam is egy hipnotizőrt, akitől azt vártam, nyolc év zenetanulás agytekervényeimben rejtőző anyagát lehetőleg egy ülésben hozza elő. Ehelyett ő a nyolc év, ha nem is mellékes, ám valóban felejtésre méltó körülményeiről kérdezett. Mintha nekem kellene szégyenkezni, úgy meséltem el, apám hogyan terrorizálta, bántalmazta és zilálta szét a családomat. Végül az ismeretterjesztő cikkből kimaradt ismeretekkel és egy jó tanáccsal távoztam – hipnózis nélkül. Megtudtam, hogy az elviselhetetlen valósággal szemben védelmet nyújtó elfojtás az adott életcsomag más részeire is kiterjedhet. Így a hipnózissal talán nemcsak az összhangzattan jönne elő, hanem berobbanna mindaz az élmény és érzélem is, aminek a gyerek számára kilátástalan feldolgozása vagy legalábbis kipihenése annyira lefoglalta az agyamat, hogy a zeneelméletnek nem jutott már hely. Azt a tanácsot kaptam, pszichoterápiában keressek segítséget felnőttként arra, amivel gyerekkoromban egyedül maradtam – aztán majd meglátjuk, mi lesz a szolmizálással.

Tanácsát megfogadtam, sőt, néhány évig tartó szakmai átnyergelés után már képzett és azóta is praktizáló pszichoterapeutaként ismertem fel saját tüneteimben a gyerekkori poszttraumás stressz zavar megnyilvánulásait, amelyeket egy-egy nem a tudatos agyban, hanem a testben elraktározódott és valamilyen külső körülmény által felidézett emlék betörése is előhozhat. Kitanultam azt is, milyen fontos lehet a traumát átélő személy számára egy "értő tanú". Hogy az én esetemben a zene, az éneklés és az azt bennem életben tartó Ica néni volt az értő tanú, csak később értettem meg.

1984-ban nyirokrákkal diagnosztizáltak. Egy pszichoterápiás gyakorlat során arra kellett válaszolnom, mit csinálnék másként, ha megadatna nekem egy új élet. Képzetelemben azonnal és kristálytisztán fogalmazódott meg a válasz: zenész lennék. Rögtön felfogtam: a gyakorlat nem a nagyon is esetleges reinkarnációról szól, hanem arról, hogy hol rejlik kihasználatlan gyógyító erő az éppen hátralevő életemhez. Azonnal vissza is tértem az apai és egyéb kötelezettségeim miatt valóban évek óta elhanyagolt zenéhez és kórusi énekléshez. A bennem élő frusztrált zenészt azonban ez nem kárpótolta eléggé, bármennyire is átláttam, hogy profi zenész nem lehet már belőlem, nemcsak a korom vagy a rák miatt, hanem mert valójában eszem ágában sem volt feladni a pszichoterapeutaságot. Ezt a dilemmát majdnem 50 éves koromra úgy oldottam fel, hogy többrendbeli képzettségeimhez hozzáadtam még egy sok éves zeneterapeuta képzést is.

Ezen a ponton már elárulhatom, hogy kezdeti állításom az emlékezet hiányáról csak *mutatis mutandis*, a megváltoztatandóknak a fentebb leírtak szerinti

megváltoztatásával igaz. Valóban élő példája vagyok a gyerekkori traumákat amnéziás fehér foltokkal elfedő személynek. Senki ne sértődjék meg vagy vegye személyesen, de Ica néni kívül egy tanárom nevére se, az osztálytársaim közül pedig

csak néhánynak a nevére emlékeztem magamtól. Mindig tudatában voltam annak, hogy összefüggés van aközött, hogy csak Ica néni neve maradt meg emlékezetemben és hogy a zenét egész életemben, gyakran szó szerint, éltető elememnek éreztem. Mégis úgy gondoltam, nem írhatok az emlékkönyvbe, mert szavakban leírható emlékképet arról, hogy Ica néni mikor mit csinált, egyet se tudtam volna felidézni.

Egészen addig, amíg néhány hete meg nem jelentem a Bajzás jubileumi hangverseny próbáján, ahol pszichoterápiás tudásom a pozitív emléketörés gyakorlati élményével bővült. Közvetve már meg lett ebből előlegezve valami, amikor lányom, aki külföldi tartózkodásom alatt a próbákön képviselt, elmesélte, Ica néni hogyan fogadta őt be a kórusba, hogyan ragadta őt magával percek alatt. (Svédországban született és Spanyolországban felserdült lányom 2000-ben, 14 évesen döntött úgy, hogy Magyarországon fog zenét tanulni. Akkor kezdtem el ingázni az intenzív periódusokba sűrített külföldi munkám és a lányomról való itteni gondoskodás között.) Amikor beléptem, Ica néni a terem másik végéből azonnal nevemen szólított – miközben én, ha más kontextusban látom meg őt, talán meg se ismerem. (Eszembe is ötlött a spanyol költő, Antonio Machado pársorosa, amivel a gyerekkorban oly fontos "értő tanú" fogalmát szoktam illusztrálni: "A szempár, amelyet látsz, nem attól szem, hogy te látod azt. Attól szem, hogy lát téged.") Kezdetben feszélyezett voltam, szorongtam: mindjárt kiderül, nem tudom leblatolni azokat a dalokat, amelyeket nem tudok fejből. A közös éneklés növekvő örömebe belevegyült az édes utóízű irigység is, hogy lányom, aki megkapta tőlem azt, amit én nem kaptam meg az apámtól, azonnal abszolválni tudja azt, amit én nyolc, a Bajza utcában eltöltött év után se tudtam megtartani. Mindezt szinte percek alatt oldotta az "égi szikra", amely Ica néni hangjából, mozdulataiból és szeméből tündököl rám, ránk ma éppúgy, mint 50 éve.